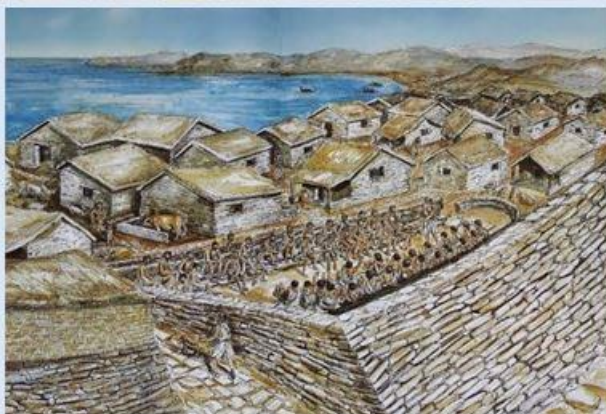

ΑΡΧΑΙΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΘΕΑΤΡΟ – ΟΙΚΟΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

Η λέξη θέατρο σήμαινε για τους αρχαίους τον τόπο ή την κατασκευή που διευκολύνει τη θέαση, από όπου δηλαδή μια ομάδα ανθρώπων μπορεί να βλέπει και να μετέχει ισότιμα σε κάτι. Αυτό το κάτι μπορούσε να είναι μια θρησκευτική ή μια πολιτική ή και μια αθλητική δράση που παρακολουθούσαν πολλοί από κοινού. Έτσι, από την πρώτη στιγμή που διαμορφώνεται ο χώρος του θεάτρου, συνδέεται άρρηκτα με ποικίλες δραστηριότητες του δημόσιου βίου τόσο στους πρώιμους χρόνους, όσο και αργότερα, από τον 8ο π.Χ. αιώνα κ.ε. με την ανάπτυξη των πρώτων πόλεων-κρατών, οπότε δημιουργήθηκαν στο κέντρο του άστεως, την αγορά, θεατρικοί χώροι οι οποίοι θεωρείται ότι εξυπηρετούσαν εκτός από θεατές θρησκευτικών πανηγύρεων και τη συνέλευση των πολιτών.

Ο αρχαιότερος γνωστός τέτοιου τύπου χώρος είναι η αίθουσα της πρώιμης 3ης χιλιετίας στην Πολιόχνη της Λήμνου με τις σειρές βαθμίδων στις μακρές της πλευρές, που θεωρείται ότι εξυπηρετούσαν συνελεύσεις 50 ατόμων περίπου. Ο χώρος αυτός έχει γίνει ευρύτερα γνωστός ως το αρχαιότερο βουλευτήριο στον κόσμο. Αλλά κι όταν αργότερα δημιουργήθηκε η λίθινη μορφή του κλασικού θεάτρου η πολλαπλή χρήση του θεατρικού χώρου διατηρήθηκε ως κάτι το αυτονόητο.

Το “Βουλευτήριο”
της Πολιόχνης
στη Λήμνο,
3^η π. Χ. χιλιετία

Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί το θέατρο του Διονύσου στην Αθήνα που χρησιμοποιήθηκε τον ύστερο 4ο π.Χ. αιώνα για τη συνέλευση της Εκκλησίας του Δήμου περισσότερες φορές από ότι η Πνύκα.

Μελετώντας την πολυεπίπεδη χρήση του θεάτρου στην κοινωνία του αρχαίου κόσμου, δεν θα πρέπει να λησμονούμε ποτέ ότι η βασική του λειτουργία ήταν η τέλεση θρησκευτικών τελετουργιών (θρησκευτικό θέατρο). Η έμφυτη ορμή του ανθρώπου για την εξασφάλιση καλών συνθηκών στη ζωή του, τον οδήγησε στην αναπαράσταση θεϊκών «γεγονότων», τα οποία σύμφωνα με τη θρησκευτική του πίστη συνέβαλαν στην ευνοϊκή για αυτόν λειτουργία του κόσμου. Και η επιδιωκόμενη ευλογία δεν αφορούσε μόνον σε αυτόν που λάμβανε μέρος στο θρησκευτικό δρώμενο, στη «μίμηση», αλλά και στο κοινό, το οποίο παρακολουθούσε, «εθεάτο», γιατί ο θεατής/πιστός αισθανόταν ότι θεώμενος «τα γεγονότα» αναπαρήγαγε μαγικά την ευνοϊκή τους επίδραση στη ζωή του. Η αναφορά του περιηγητή Πausανία στις αναπαραστάσεις του θείου επεισοδίου, που αφορούσε σύμφωνα με την παράδοση την αρπαγή της Περσεφόνης από τον Άδη και την αναζήτησή της από τη μητέρα της Δήμητρα, αλλά και όσα διαδραματίζονταν την τελευταία ημέρα των Ελευσίνιων Μυστηρίων στο «τελεστήριον» της Ελευσίνας πιστοποιούν το λατρευτικό χαρακτήρα του θεατρικού χώρου.

Από το θρησκευτικό θέατρο προέκυψε το ψυχαγωγικό θέατρο. Ο όρος ψυχαγωγία χρησιμοποιείται εδώ με την αρχική του έννοια, δηλαδή της αγωγής της ψυχής, δηλαδή, της καθοδήγησης και φροντίδας της ανθρώπινης ψυχής, ανοίγοντας έτσι το δρόμο για τη σπουδή όλων των ανθρωπίνων παραμέτρων, για τη σπουδή της ίδιας της ανθρώπινης ζωής. Ο μιμητής έγινε ηθοποιός, δεν εμμείτο πλέον απλώς, αλλά εξέφραζε μέσα από τον εαυτό του, μέσα από τη δική του εμπειρία, τον χαρακτήρα, τα συναισθήματα και τις σκέψεις, με μια λέξη το ήθος των προσώπων που εμμείτο όπως αυτός το αισθανόταν. Και το θέατρο έγινε αυτό που είναι μέχρι σήμερα, δηλαδή μια επίκαιρη σπουδή της ζωής.

Διαπιστώνουμε, λοιπόν, ότι το θέατρο από την αρχαιότητα ήδη συνδέθηκε στενά αρχικά με τη λατρεία και το λυτρωτικό της ρόλο για τον άνθρωπο, αφού, όπως χαρακτηριστικά αναφέρει ο Αριστοτέλης στον ορισμό της τραγωδίας μέσω της θεατρικής πράξης/μίμησης ο ηθοποιός και ο θεατής αντλούσαν διδάγματα για τη δική τους ηθική συμπεριφορά, οδηγούμενοι σταδιακά στην κάθαρση.

Επιστρέφουμε στο κύριο θέμα της έρευνάς μας: το θέατρο-βουλευτήριο, οίκος της δημοκρατίας. Η πρώτη μας παρατήρηση σχετίζεται άμεσα με το γεγονός ότι οι πρωτόγονες ή πρόχειρες αρχικά και οι μονιμότερες τέτοιες κατασκευές, όπως τελικά αποκρυσταλλώθηκαν στη μορφή του βαθμιδωτού χώρου του ακροατηρίου γύρω από ένα κυκλικό, ημικυκλικό ή τετράγωνο χώρο δράσης, χρησιμοποιήθηκαν παράλληλα και για τις συνελεύσεις των πολιτών για τα κοινά. Η δομή του θεάτρου ως κατασκευή τοποθετεί όσους το χρησιμοποιούν στην ίδια μοίρα, όλες οι θέσεις είναι ίδιες και παρέχουν ίση δυνατότητα συμμετοχής στα δρώμενα, ενώ παράλληλα τα όσα γίνονται και λέγονται στο χώρο της δράσης εκτυλίσσονται κάτω από το απρόσκοπτο βλέμμα των παρευρισκομένων. Το θέατρο λοιπόν εξελίχθηκε στην αρχιτεκτονική κατασκευή που εκφράζει πληρέστερα από οποιαδήποτε άλλη τη δημοκρατική κοινωνία και τα δημοκρατικά πολιτεύματα. Έτσι προέκυψαν στην αγορά των πόλεων ειδικές θεατρικές κατασκευές για τις συνελεύσεις των πολιτών σε παραλλαγές του θεάτρου: Με απλό κοίλο, όπως η Πνύκα στην Αθήνα για την Εκκλησία του Δήμου, με κοίλο εγγεγραμμένο τετράγωνο, όπως το εκκλησιαστήριο της Μεσσήνης ή και κοίλο πλήρους κύκλου, ένα είδος αμφιθεάτρου, όπως το εκκλησιαστήριο του 5ου π.Χ. αιώνα στην Ποσειδωνία της Μεγάλης Ελλάδας, ή το ακόμα παλαιότερο εκκλησιαστήριο στο Μεγαπόντιο. Για τις συνελεύσεις μικρότερων σωμάτων, όπως ήταν η βουλή, σχεδιάστηκαν μικρότεροι θεατρικοί χώροι, με τετράγωνο ή ημικυκλικό-εγγεγραμμένο όμως σε τετράγωνο κοίλο. Η αρχιτεκτονική αυτή μορφή εμφανίζεται στην Αθήνα στο τέλος του 6ου π.Χ. αιώνα, από τα πρώτα δηλαδή χρόνια της δημοκρατίας, ενώ τα πιο εξελιγμένα δείγματά της είναι τα βουλευτήρια της Πριήνης και της Μιλήτου από τους Ελληνιστικούς χρόνους.

Το βήμα των ομιλητών στην Πνύκα, όπου συνεδρίαζε η εκκλησία του δήμου στην αρχαία Αθήνα.

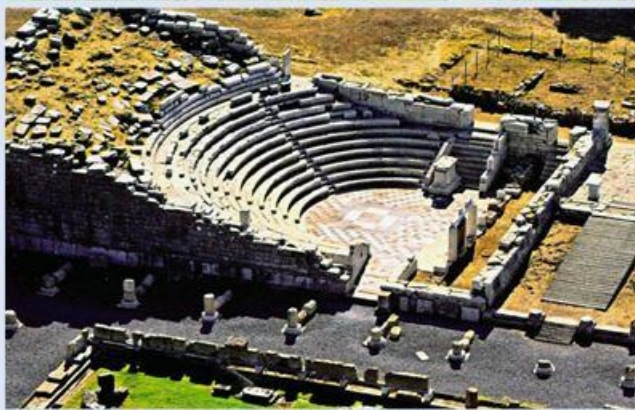
Η κοινή ζωή
συνδιαμορφώνεται
από τους πολίτες

Το ελληνικό κοινοβούλιο
σήμερα

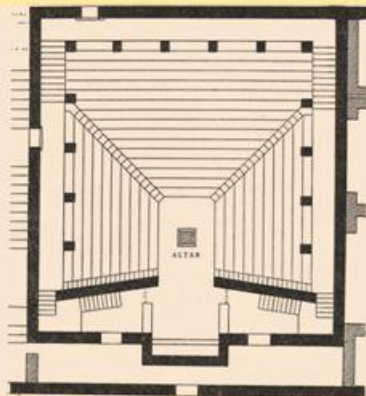
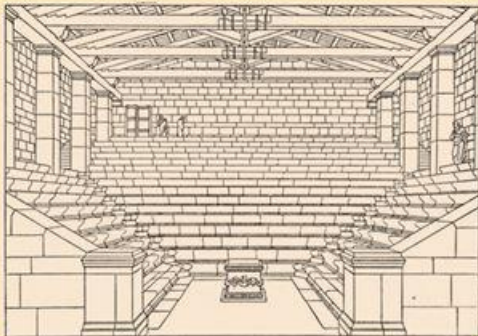

Εκκλησιαστήριο στην Ποσειδωνία της Μεγάλης Ελλάδας 5^{ος} π.Χ. αι.

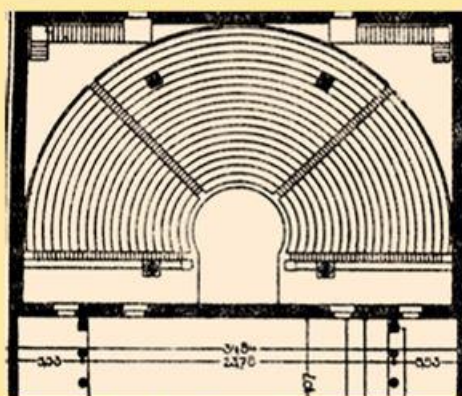

Εκκλησιαστήριο της Μεσσήνης 3^{ος} π.Χ. αι.

Η μορφή των σημερινών κοινοβουλίων δημιουργήθηκε στην αρχαιότητα ...

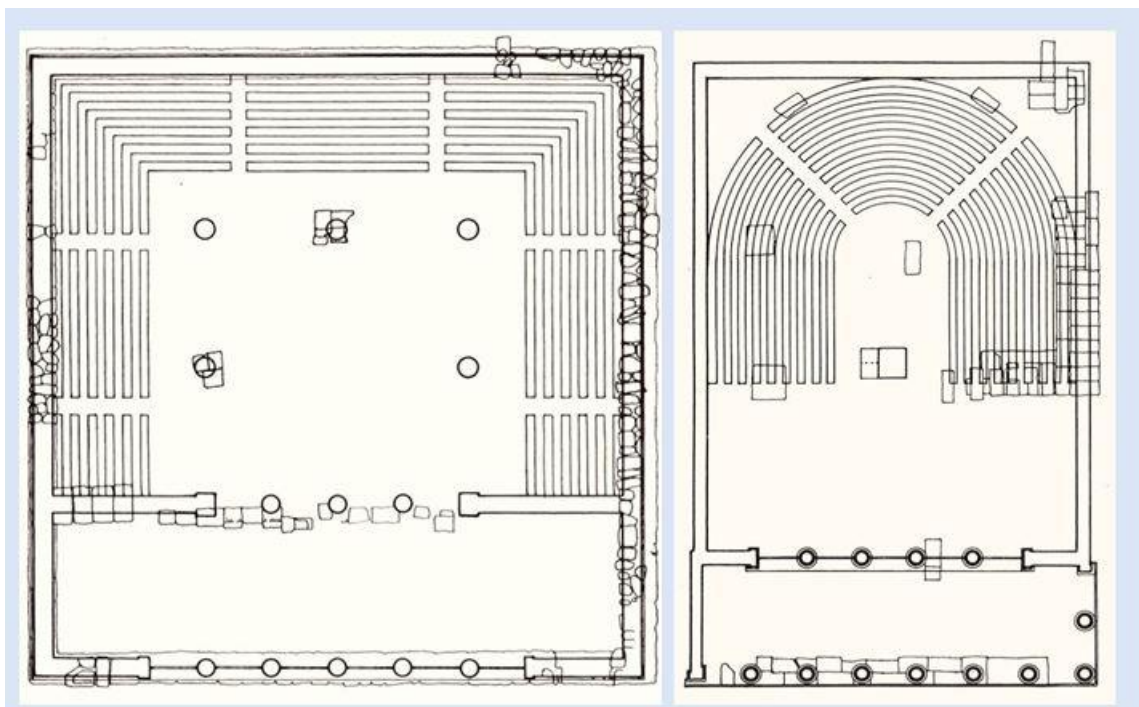
Βουλευτήριο Πριήνης

Βουλευτήριο Μιλήτου

Πάντως και τα θέατρα στα ιερά με κύριο θρησκευτικό-ψυχαγωγικό χαρακτήρα χρησιμοποιήθηκαν ευρέως και για τις πολιτικές συγκεντρώσεις του Δήμου των αρχαίων πόλεων. Είναι πολύ χαρακτηριστική η χρήση θεατρικών χώρων της Αθήνας κατά τα γεγονότα του πραξικοπήματος των Τετρακοσίων το 411 π.Χ. στην πόλη, που εξιστορεί ο Θουκυδίδης (8,93): «την επόμενη μέρα οι μεν τετρακόσιοι συγκεντρώθηκαν θορυβημένοι στο βουλευτήριο [της Αθήνας], οι δε πολίτες στον Πειραιά [...] έφθασαν στο θέατρο του Διονύσου στη Μουνιχία και αφού απέθεσαν τα όπλα συγκρότησαν συνέλευση [η λέξη του Θουκυδίδα είναι εξεκλησίασαν], με απόφαση της οποίας κινήθηκαν προς την Αθήνα». Μετά από διαπραγματεύσεις οι δυο πλευρές κατά τον Θουκυδίδη, συμφώνησαν «να συνέλθει [...] συνέλευση του λαού [εκκλησία] στο θέατρο του ιερού [της Αθήνας αυτή τη φορά], για να επιδιώξει την αποκατάσταση της ομόνοιας». Εξίσου χαρακτηριστικές είναι και οι αρχαίες πληροφορίες για τις πολλαπλές χρήσεις του Ωδείου που έκτισε ο Περικλής ανατολικά του Διονυσιακού θεάτρου στην Αθήνα, όπου εκτός από τους μουσικούς αγώνες γίνονταν πρόβες των θεατρικών παραστάσεων, πολιτικές συγκεντρώσεις, και κάποτε διαχείριση των σιτηρών της πόλης.

Ο αρχιτεκτονικός τύπος του αρχαίου ελληνικού βουλευτηρίου όπως εξελίχθηκε στα ελληνιστικά χρόνια στέγαζε με τόση τελειότητα τη λειτουργία των συλλογικών οργάνων της δημοκρατίας, ώστε να αποβεί μοναδικό πρότυπο για τα σημερινά κτήρια των Κοινοβουλίων σε ολόκληρο τον κόσμο και ταυτόχρονα κεντρικό σύμβολο της δημοκρατίας.

Κάτοψη του βουλευτηρίου στην αγορά της Αθήνας.
Αριστερά: α' φάση, τέλος 6^{ου} π.Χ. αι. – Δεξιά: β' φάση, τέλος 5^{ου} π.Χ. αι.

Βουλή των Ελλήνων

Βουλή Ιταλίας

Βουλή

Γαλλίας

Βουλή Πολωνίας

Βουλή Αντιπροσώπων ΗΠΑ

